

Türkiye Florası

Gonocytisus dirmilensis Fabaceae/Baklagiller

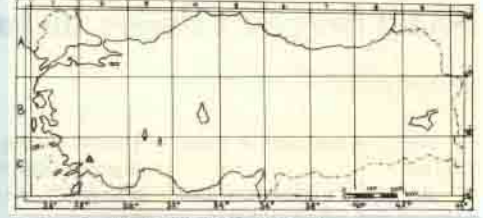
Bu tür, bilim dünyasında 29 yıl önce Huber-Morath tarafından tanımlanmıştır. Doğu Akdeniz elementidir.

Çok yıllık, dik, çalimsı bir bitki olup, boyu 1,5 m'ye kadar çıkabilmektedir. Yaprakları bileşik, sapsız ve üç

yaprakçıklıdır. Yapraklarının eni 2-7 mm, boyu 15-40 mm arasında değişmektedir. Yaprakçıkları elips şeklindedir. Çiçekleri kelebek biçiminde olup, uç kısmında salkım şeklindedir; çiçek rengi altın sarısı; çiçek boyu 10-11 mm'dir. Çi-

çeklenme zamanı haziran ve temmuz ayıdır.

Bu tür, Güneybatı Anadolu'ya özgüdür ve endemiktir. Burdur'un Altınyayla (Dirmi) ilçesi çevresinde bulunmaktadır.

• Gonocytisus dirmilensis'in Türkiye'deki yayılışı

Karaçam ormanı altında ve açıklarında 1000 m'nin üzerindeki rakımlarda bulunmaktadır.

Orman altında daha küçük, orman çalılıklarında daha gelişmiş olarak görülür. Beraberinde bulunan bazı bitki türleri şunlardır: Quercus

cerris var. cerris Berberis crataegina, Coronilla emerus ssp. emeroides, Astragalus schizopterus, A. pinetorum.

Bu türün popülasyonları çok lokaldir. Tehlike altında değildir. Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılabilir. G.dirmilensis diğer bir tür G.angularatus'la yakın akrabadır. Çiçeklerin 10-11 mm oluşu ve yaprakların daha dar oluşu ile G.angularatus'dan ayrılmaktadır.

G.angularatus deniz seviyesinden 1000 m'ye kadar olan yüksekliklerde, G.dirmilensis ise 1000 m'nin üzerindeki yüksekliklerde yaşamaktadır.

Astragalus chrysochlorus Bunge Fabaceae / Baklagiller

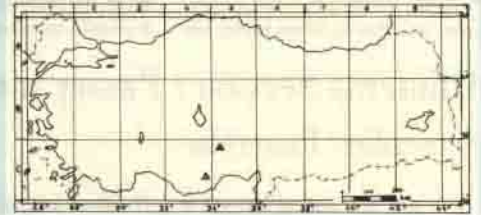
Türkiye florası için ilk ciddi eseri veren (Flora Orientalis) İsviçreli botanikçiler, Bessier ve Kotschy tarafından 1856 yılında bilim dünyasına tanıtılan bu tür yine Kotschy tarafından 1853 yılında 'çal'ın değişik bölgelerinden toplanmıştır. Genelde küme halinde bir arada bulunan, 10-20 cm boyunda otsu bitkilerdir. Yaprakları parçalı yaprak grubunda olup (imparipinnat) 25-35 çift kadar yaprakçıklardan oluşur. Yaprak boyu ile çiçek kümesi boyu hemen hemen aynı uzunluktadır. Bitki tamamıyla gri-beyaz sık tüylerle kaplıdır. Çanak yaprakları 10-12 mm'ye kadar çıkar. Fabaceae familyasına ait tipik çiçek yapısını net bir şekilde, bu türde görebiliriz.

Taç yaprakları 5 parçalı olup en uzun olanı bayrak, bayrağın iki yanında birer adet bulunan kanat ve orta tarafta iki parçalı omurgu yapısı bulunur. Bu türün en büyük özelliklerinden biri bulunduğu seksiyon içerisinde tek şişkin meyve yapısına sahip olmasıdır.

900-2500 m rakımlı bozkırlara uyum sağlamış kalker anakayaçlı yamaç ve düz-

lükleri severse de zaman zaman meşe açıklıklarını da tercih eder. Dianthus anatolicus, Salvia blepharoclaena, Ebenus bourgati, E.argentea gibi yine ülkemize özgü bitki türleri ile bir arada bulunur. Akdeniz bölgemize özgü bir türdür.

Bilinen bir ekonomik önemi olmamakla beraber süs bitkisi olarak kullanıla-

• Astragalus chrysochlorus'un Türkiye'deki yayılışı

bilir. Ülkemize özgü türler arasında yetiştirme ortamı açısından en şanslı türlerden biridir.

Gölnar-Ermenek, Mut-Karaman arası (Sertavil geçidi) bugün ormanlaştırılmak üzere koruma altına alınmış bölgelerde çok geniş popülasyonlara sahiptir. Tür için yakın bir gelecekte tehdit unsuru yoktur. Sistematiik (sınıflandırma) açısından cins içerisinde yer aldığı seksiyonda kendisinden başka şişkin meyveli tür yoktur. Bu özelliği ile diğer türlerden kolayca ayırt edilir.

Ebenus argentea Siehe.

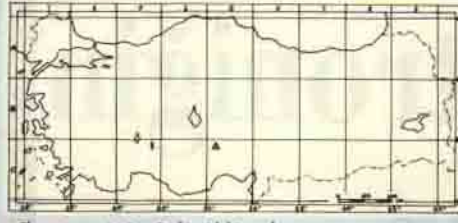
Fabaceae / Baklagiller

İlk defa 1906 yılında Siehe tarafından Konya civarından toplanmış ve 1940'da da aynı araştırmacı tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır.

20-25 cm boyunda kurşini tüylü; taban yaprakları üç loplu (trifoliat), gövde yaprakları beş loplu (imparipinnat) ve loplar eliptik olup uçları hafifçe sivri veya yuvarlakçadır. Çiçekler uzun bir çiçek sapı üzerinde topluca bulunurlar. Çanak yaprakları 20-22 mm boyunda ve genelde 18-20 mm boyundaki taç yapraklardan uzundur. Ülkemize özgü bir tür olup Konya ve Karaman civarında, çok dar alan-

larda, gruplar halinde yetişirler. 1600 m rakımlı, kalker anakayaçlı bozkırlarda ve özellikle kayalıkları tercih eder. *Dianthus anaticus*, *Salvia blepharoclaena*, *Astragalus chrysochlorus*, *Ebenus cappadocicus* gibi yine ülkemize özgü olan bitki grupları ile beraber toplu gruplar oluşturur. Haziran ayı başından sonuna kadar çiçek açarlar.

Bu tür her ne kadar az bölgede bilirse de özellikle Karaman-Mut arası Ser-tavul geçidinin (1610 m) her iki tarafında; korunmuş alanlarda, geniş populas-

• *Ebenus argentea*'nın Türkiye'deki yayılışı

yonlar oluşturmaktadır. Şimdilik türün geleceği ile ilgili herhangi bir kaygı yoktur. Ayrıca kuvvetli rizomlara sahip olduklarından vejetatif olarak da kolayca üreyebilmektedirler. Herhangi bir ekonomik önemi olmamakla beraber bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilebilir.

Ebenus argentea, cins içerisinde en çok *E. longipes*'e benzer. İlk bakışta bu

iki türü birbirinden ayırmak güç olabilir. Ama *E. longipes*'de taban yaprakları 5 loplu iken *E. argentea*'da 3 loplu, yine gövde yaprakları *E. longipes*'de 7 loplu, *E. argentea*'da 5 lopludur. Ayrıca coğrafik olarak da ayırmak mümkündür. *E. longipes* Kayseri ve Adana civarında *E. argentea*'da Konya ve Karaman civarında yetişir.

Saponaria pamphylica Boiss.

Caryophyllaceae/ Karanfilgiller

İlk defa Akseki ve Adalya arasından (Antalya) Heldreich tarafından toplanan bu bitki örneği 1849 yılında Boissier ve Heldreich tarafından dünya literatürüne dahil edilmiştir. 30 cm kadar boyolanabilen, çok yıllık ve tabandan dallanan, yastık kümesi halin-

de bitkilerdir. Dallar tabanda tüysüz, üst tarafta salgi tüylüdür. Yapraklar dikdörtgenimsi (oblong) veya eliptiktir. Yaprak ayasının ortasında bir adet damar bulunur. Çiçekler uzun bir çiçek sapı üzerinde topluca bulunurlar (rosem). Çanak yaprakları silindirik

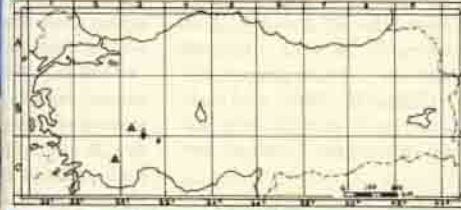
şeklinde ve 20 mm boyunda, uca kılıcı şeklindedir. Taç yapraklar gül renginde ve ortaya kadar bölümlü, tabanında ipliksi iki tane pulcuk bulunur. Ülkemize özgü olup Antalya, Alanya ve Salda gölü çevresi (Burdur), Kadinhanı ve Kızıldağ (Niğde) da ve Beyşehir (Konya) civarında yetişir. 1000-1300 m rakımlı çam ormanı açıklıklarında, serpantin anakayaçlı çakıllı yamaçlarda, düzlüklerde ve tarla kenarlarında yetişir.

Kuvvetli ve derine giden kök sistemine sahip olduğu için fazla suya ihtiyacı yoktur.

Ülkemize özgü olan bu tür, bulunduğu ortamlarda tek tek ve yastıklar halinde bulunmaktadır. Her ne kadar seyrek olarak bulunsalar da Burdur ve Antalya'da koruma altına alınmış orman açıklıklarında yetiştiklerinden tür için herhangi bir tehdit unsuru söz konusu değildir.

Kullanılan ve bilinen bir ekonomik durumu yoktur. Ama hem yastık formunda oluşu, hem de gösterişli çiçeklere sahip olduğundan en azından yetiştigi bölgelerde bahçe süs bitkisi olarak kullanılabilir.

En yakın akrabası Kıbrıs'a özgü olan *S. cypria* Boiss.'dir. Fakat ondan; boyu, gövdesinin yapraklı ve çanak yaprak dışlarının uzun mızraklı oluşuyla ayırt edilir.

• *Saponaria pamphylica*'nın Türkiye'deki yayılışı

Salvia potentillifolia

Lamiaceae/Balıbabagiller

Türkçe adı Adaçayı olan *Salvia* cinsi latince *Salveo*: iyileştirmek, kurtarmak anlamındadır. Tıbbi değere sahip olduğundan bu isim verilmiştir. Aromatik kokulu bitkidir.

Çok yıllık, gövdesi dik yarı çalmsı bir bitkidir. Gövde 15-40 cm boyundadır. Yap-

rakları bileşik, üç parçalı veya orta damara kadar parçalanmış iki çift tüysü yaprakçıklıdır.

Yaprak sapı tüylüdür. Çiçekler daireler halinde olup 22-26 mm boyundadır ve iki dudaklıdır. Çiçek rengi kökürt sarısı veya koyu menekşedir.

Çiçeklenme zamanı haziran ve temmuz ayıdır. Güney Ana-

dolu'da yayılış gösteren endemik bir türdür. Burdur, Denizli, Afyon, Antalya çevresinde yetişmektedir.

Kayalık yamaçlarda, *Quercus coccifera* (Kermes meşesi) makisi içinde ve *Pinus brutia* (Kızılcım) ormanı altında bulunmaktadır. Genellikle 900 m'nin üzerindeki rakımlarda görülmektedir.

Çevresinde bulunan bazı bitki türleri şunlardır: *Ebenus bourgaei*, *Astragalus condensatus*, *A. camylosema* ssp. *campylosema*, *A. cadmicus*, *Prangos meliocarpoides*, *Salvia candidissima*, *Verbascum tripartitum*, *V. reeseanum*, *Centaurea urvillei* ssp. *stepposa*, *Scorzonera pisidica*, *Ziziphora taurica*.

Maki içinde bulunan popülasyonları otlatma ile hayvanlar tarafından yenmektedir. Ancak popülasyonları geniş olduğu için bir tehdit altında değildir. *Salvia* (adaçayı) türleri farmakolojik açıdan önemli bir uçucu yağ olan (sineol) içerirler, bu tür aynı zamanda park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılabilir.

En yakın akrabası *S. pisidica*'dır. *S. potentillifolia*'nın gövdesi dik, çiçekler sarı ve koyu menekşe, çiçek boyu 22-26 mm'dir. *S. pisidica*'nın gövdesi yatık yükselici, çiçekleri menekşe-mavi, çiçek boyu 18-22 mm'dir.

Z. Aytaç - L. Bekat

Kaynaklar
Davis, P.H. Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Vol 2, 3, 3, 7 Edinburgh, 1967-69:70-82.
Aytaç, Z., "Türkiye'nin *Astragalus* Cinsine Ait *Dasyscyphium* Sekizyonunun Revizyonu" Ankara, 1991.

• *Salvia potentillifolia*'nın Türkiye'deki yayılışı

